

Tittel: Mot et ikke-diskriminerende sosialt arbeid

Forfattere:

Jana Sverdljuk PhDkandidat, Institutt for tverrfaglige kulturstudier, NTNU og
forskningsbibliotekar, Nasjonalbiblioteket

Trine Annfelt, professor, Institutt for tverrfaglige kulturstudier, NTNU

Berit Gullikstad, førsteamanuensis, Institutt for tverrfaglige kulturstudier, NTNU

Kontaktperson:

Trine Annfelt

Institutt for tverrfaglige kulturstudier, NTNU

Edvard Bulls vei 1, 7491 Trondheim

e-post: trine.annfelt@ntnu.no

Artikkelens lengde inkl. sammendrag, referanser og nøkkelbegreper: 7105 ord

Erklæring: Artikkelen har ikke vært publisert eller sendt inn for publisering andre steder.

Tittel: Mot et ikke-diskriminerende sosialt arbeid

Sammendrag:

I denne artikkelen er kjønnslikestilling som verdi og væremåte utgangspunkt for en diskusjon om sosialt arbeid som viktig instans i realiseringen av et inkluderende samfunn. Vi analyserer arbeid med minoritetsetniske menn. Datamaterialet bygger på intervjuer og deltakende observasjon under feltarbeid ved to utdanningsinstitusjoner. I artikkelen konkretiseres funn i materialet ved hjelp av to eksemplariske case. Vi viser hvordan diskurser om sosialt arbeids verdier, om kjønnslikestilling og om minoritetsetniske menn veves sammen. Viktige funn er tendenser til stereotypisering og dikotomisering mellom «dem» og «oss», men også at andre tenkemåter som for eksempel innebærer *anerkjennelse* av ulikhet kan introduseres. De funnene vi har gjort peker mot utfordringer og muligheter for et (enda) mer ikke-diskriminerende sosialt arbeid.

Nøkkelord: Sosialt arbeid, utdanning, inkludering, maskulinitet, kjønnslikestilling

Innledning

Ifølge offentlig politikk skal Norge være «verdens mest inkluderende samfunn» (AID 2007a)

og i følge så vel den politiske som allmenne mening forutsetter et inkluderende samfunn likestilling mellom kjønnene (AID 2007b). Kjønnslikestilling framstår i dag som en selvfølgelig verdi for den enkelte og normer for kjønnslikestilling er integrert i velferdsstatens tenkning og strategier (Melby, Ravn & Wetterberg, 2008). Kjønnslikestilling blir forstått både som noe som langt på vei er oppnådd hos «oss» (Annfelt, 2011) og som dels tvang, dels gulrot for «nye» minoritetsetniske borgere (Gullikstad, 2010). Retorikken om kjønnslikestilling er entydig: Likestilling er et gode og det er «vi», det norske samfunnet, som «vet» hva kjønnslikestilling «er» og hvor skoen trykker også når det gjelder «dem». Minoritetsetniske kvinner og menn kommer selv i liten grad til orde (Salimi, 2013).

Sosialt arbeid er tildelt en viktig rolle i realiseringen av et inkluderende samfunn. Slikt arbeid vil alltid påvirkes av samfunnets større meningsammenhenger og denne påvirkningen bør undersøkes. I artikkelen er formålet å vise hvordan interaksjoner mellom diskurser om kjønnslikestilling og diskurser om minoritetsetniske menn kan settes i spill i arbeid med de konkrete mennene. Empirien er hentet fra utdanning i sosialt arbeid. De funnene vi har gjort peker mot utfordringer og muligheter for et (enda) mer ikke-diskriminerende sosialt arbeid. Vår påstand er at bevisstgjøring om, og destabilisering av utbredte forestillinger om kjønn og etnisitet kan bidra positivt i profesjonens arbeid med brukere med minoritetsetnisk bakgrunn.

Utdanning i flerkulturelt sosialt arbeid foregår i en kontekst der profesjonaliteten og det gode håndverket skal læres innenfor komplekse samspill mellom fagets verdier og samfunnets ulike oppfatninger av «oss selv» og «de andre». Dette gjelder også oppfatninger om menn og maskulinitet. Diskurser om mannlighet har i dag en sentral plass i likestillingskonstruksjonene. Den nordiske pappaen er utropt til verdens beste (Carbin, 2005) og norske politikere har trukket etnisk norske menn fram som eksempler til etterfølgelse for såkalte innvandrerfedre (Hoel, 2013). I medier og i allmennheten blir etnisk norske menn forstått og framstilt som lojale til idealer om kjønnslikestilling, som gode og omsorgsfulle fedre og som menn som tar sin del av forpliktelsene på hjemmefronten (Brandth & Kvande, 2003; Holter & Aarseth, 1993; Johansson, 1998). Forskere finner konstruksjoner av et tilnærmet entydig bilde av etnisk nordiske, framtidsrettete menn som så blir kontrastert til

innvandrermenn med en tradisjonell, ikke-kjønnslikestilt hypermaskulinitet (Gottzén & Jonsson, 2012; Hearn, 2012; Jensen, 2010; Walle, 2003). Slike antakelser om likestilling mellom kjønn, sammen med noen bestemte bilder av maskulinitet har blitt definerende forestillinger med hensyn til hva det vil si å være norsk majoritet. Mye forskning har tematisert forestillinger om kvinner og femininitet som forskjellsmarkør mellom kulturer. Det har vært mindre oppmerksomhet på forestillinger om menns og maskulinitetens rolle i ulike forskjellsmarkeringer. Artikkelens andre formål er å bidra til å vise den viktige rollen forestillinger om mannlighet spiller når «de andre» blir konstruert som negativt forskjellige fra «oss», samtidig som vi vil vise hvordan slike konstruksjoner kan forhandles, imøtegås og overskrides.

Vår problemstilling er hvordan maskulinitet konstrueres i møter mellom unge sosialarbeidere/ studenter i sosialt arbeid og mannlige innvandrere. Vi undersøker hvordan tilgjengelige diskurser om maskulinitet kan veves sammen i slike møter. Interagerer ulike forståelser av maskulinitet med sosialt arbeids normer om respekt for klienter og brukere? Ser vi kjønnsbetinget stigmatisering av minoritetsetniske, mannlige brukere? Eller finner vi produktive overlappninger mellom bilder av innvandrermaskulinitet og inkluderende strategier? Artikkelen innledes med kort å påpeke noen av de temaene som har vært diskutert i de senere årenes forskning om sosial inkludering generelt og sosialt arbeid spesielt. Her vil det framgå at et av temaene har vært hva ulike maktforhold og forståelsesformer kan bety for inkluderende strategier i og utenfor sosialt arbeid og utdanning. Vår artikkel kan leses som et innspill i denne diskusjonen. Deretter legger vi fram vårt materiale sammen med den teoretiske forståelsen og analyseverktøy. I hoveddelen av artikkelen drøfter vi to ulike case fra utdanning i sosialt arbeid. Begge casene dreier seg om møter med mannlige migranter. Til slutt diskuterer vi noen effekter som de konstruksjonene vi har funnet, kan få i det praktiske arbeidet.

Sosialt arbeid – arena for inkludering

Inkludering er som nevnt en uttalt verdi og et mål for politisk arbeid. Det er også et oppdrag som noen av samfunnets profesjoner har særlige muligheter og forutsetninger for å bidra til. Utdanning i sosialt arbeid og andre profesjonsutdanninger som leverer arbeidskraft til samfunnets førstelinjetjenester har utvikling av normer og arbeidsredskaper for sosial inkludering som del av sitt kunnskapsgrunnlag. Med henvisning til Rugkåsa (2011) kan man si at dette er profesjonsutøvere som har en type omsorgspregede holdninger til arbeidet sitt. Ifølge henne har de ambisjoner om å bidra til at noen får et bedre liv. De oppfatter seg selv

mer som hjelpere enn byråkrater og har idealer om å gjøre samfunnsnyttig arbeid og møte menneskers individuelle behov. Institusjoner som utdanner disse profesjonsutøverne blir derfor stående i en særstilling. Ut fra politikkenes forventninger skal de bidra til at velferdsstatens profesjoner internaliserer visjonene om inkludering (Bø, 2011; Leseth & Solbrække, 2011; Otterstad, 2008). Ut fra sosialt arbeids normative standarder skal dette foregå på måter som bidrar til å understøtte brukernes verdighet. Det må kreves forståelse, respekt og kultursensitivitet av denne type profesjonsutøvere, skriver Otterstad (2008:10).

I samsvar med slike nye og gamle forventninger har tverrkulturelle og flerkulturelle tilnærminger til sosialt arbeid fått stor plass i flere utdanningsløp. Teoretikere på området spør nå om hvordan det er mulig å utføre sosialt arbeid og yte effektiv hjelp på tvers av kulturer og i situasjoner som er preget av flerkulturalitet. Heydt og Sherman (2005) argumenterer for at et av de sentrale virkemidler må være å utvikle selvinnsikt. Studenter i sosialt arbeid må utvikle erkjennelsen av at og hvordan frykt, uvitenhet og ulike «ismer» (rasisme, etnisme, sexismen, etnosentrisme, heterosexisme m.fl.) kan påvirke (også) sosialarbeideres forståelseshorisonter, holdninger og avgjørelser (Heydt og Sherman, 2005:27).

Forskere framhever også at studenter må lære å forholde seg til at velferdsstatens forvaltere med nødvendighet besitter makt. De diskuterer hvordan utdanningsinstitusjoner og individuelle profesjonsutøvere skal håndtere dette. For eksempel spør Østby (2008) hvilke perspektiver og forståelsesrammer studenter blir og bør utrustes med. På grunnlag av læreplaner og litteratur om etniske minoriteter i sosialt arbeid analyserer hun fram tre referanserammer for fortolkning av forholdet mellom majoritet og minoritet. Hun kaller dette henholdsvis et anti-rasistisk, et ikke-undertrykkende og et kultur- perspektiv. Det sistnevnte var mest utbredt i de utdanningsinstitusjonene hun undersøkte og innebærer, ifølge henne, at det å forstå og handle i forhold til kulturelle *forskjeller* og utvikle kulturell forståelse har prioritet. Østby argumenterer for en blanding av perspektiver. Kulturforskjeller bør verken tas for gitt eller bli den viktigste forklaringen på problemer. Hun etterlyser derfor mer fokus på kunnskaper om ikke-undertrykkende strategier og på samfunnsmessige faktorer som kan bidra til utstøting, rasisme og diskriminering. Ylvisaker (2004) har undersøkt sosialarbeideres håndtering av maktapparatet og de effekter det kan ha for minoritetsetniske borgere. Ved å vise de negative effekter som *kan* følge av sosialt arbeid, underbygger hun implisitt Østbys etterlysning av et sterkere fokus på maktmekanismer gjennom utdanningsløpet.

Flere forskere er opptatt av de maktstrukturer sosialarbeideren selv er underlagt (Ghosh, 2007; Mattsson, 2010; Qureshi 1997, 2008). Her sikter vi dels til de begrensninger på handlefrihet som lover og regelverk legger, men først og fremst på makt i foucaultdiansk forstand, altså som de framherskende makt-vitensformer i et samfunn og/eller dets institusjoner som alle på forskjellige måter og i vekslende grad gjør til sine egne (Foucault, 1995). Forskere som de foran nevnte etterlyser mer oppmerksomhet på slik makt ikke minst i et sosialt arbeid preget av flerkulturalitet. Ved siden av mer vekt på minoritetenes posisjoner innebærer en slik inngang økt oppmerksomhet rettet mot majoritetens blindheter. Også majoritet er underlagt makt-vitensformer som får dens egne verdier, væremåter og organiseringer til å framstå som de naturlige, og gjerne beste, måtene å tenke og handle på. Majoritetens verdier og virkelighetsforståelser tas for gitt og tildeles universell gyldighet (Gullestad, 2002). I sosialt arbeid kan dette for eksempel ha som konsekvens at sosialarbeideren, til tross for gode intensjoner og ønsker om respekt og likeverdighet, agerer som systemets talerør heller enn som klientens advokat (Ghosh, 2007:322).

I samsvar med interessen for maktdiskurser har i senere år en flerdimensjonal og interseksjonell tilnærming i forskning på sosial inkludering vunnet fram. Feministiske forskere i sosialt arbeid har undersøkt hvordan maktdimensjoner som ikke minst kjønn, seksualitet og etnisitet/«rase» kan interagere og produsere stereotype bilder av brukere av velferdsstatens tjenester (Mattson, 2010). Postkoloniale feminister finner at det i den nordiske offentligheten er i ferd med å vokse fram en enighet om at majoriteten er liberal og moderne mens minoritetsbefolkningen består av tradisjonelle subjekter (Keskinen, Tuori, Irni & Mulinari 2009). Flere påpeker at den langt på vei samstemte antakelsen om tradisjonelle innvandrerkvinner og patriarkalske menn innebærer symbolsk og strukturell undertrykking av den minoritetsetniske befolkningen og fører med seg opplevelser av utestenging og utenforskap (de los Reyes & Mulinari, 2005; Jensen, 2010; Mohanty, 1988; Razack, 2008).

Vi oppsummerer dette avsnittet med å si at vi støtter Østbys forslag om å kombinere flere perspektiver i utdanning av sosialarbeidere. Kunnskap om kulturer og minoriteter som sosialklienter kan rekrutteres fra, er nødvendig, grunnleggende kunnskap i et flerkulturelt sosialt arbeid. Men kunnskap om «de andre» kan aldri være objektiv og her kommer innsikten om maktstrukturers virkninger på så vel majoritet, minoriteter som på relasjonene mellom disse inn. Som nevnt foran kan slike virkninger for eksempel handle om majoritetens virkelighetsforståelser inkludert våre tolkninger av «oss», «dem» og «deres» (og «vår») kultur. Den meningsproduksjonen som finner sted på velferdsstatens mange møteplasser, kan

i sin tur få effekter ved at brukere og deres situasjon forstås på måter som naturliggjør noen handlinger og tiltak til forskjell fra andre. Den selvvinnsikt som Heydt og Sherman (2005) foran foreslår som et læringsresultat, bør derfor etter vårt syn inkludere kunnskaper om maktens mulige virkninger på så vel ens egne tolkninger og tolkningsrammer som på klientens ditto.

Materiale

Forskningsmaterialet som artikkelen bygger på er hentet fra feltarbeid ved to norske høyskoler i årene 2009-2011. Det ble utført deltakende observasjon av undervisning, gruppeintervjuer og enkeltintervjuer med studenter. Materialet inngår i hovedforfatters doktorgradsstudium. Begge høyskolene underviste i flerkulturelt sosialt arbeid.

Undervisningen som ble observert, omfattet dels forelesninger med fokus på teori, dels praktisk-teoretiske seminarer og dels studentkollokvier, alt på bachelornivå og i de periodene sosialt arbeid i flerkulturelle samfunn var tema. Det pedagogiske opplegget var særlig konsentrert om utfordringer knyttet til kommunikasjon med minoritetsetniske brukere.

Foruten observasjon ble det utført tematiske gruppeintervjuer med studenter som fulgte undervisningen. Formålet med gruppeintervjuene var å undersøke ytterligere teoretiske problemstillinger om utfordringer i multikulturelt sosialt arbeid. Intervjuene åpnet for å få fram forskjellige stemmer i det etnisk heterogene studentmiljøet. Noen av informantene hadde minoritetsbakgrunn (for eksempel Aisha som blir nevnt i siste delen av denne artikkelen). Også individuelle intervjuer med studenter som var ute i praksis som del av siste studieår (i alt 12) inngår i materialet. Alle studenter som ble intervjuet fikk skriftlig informasjon om prosjektets tematiske fokus samt om etiske regler og forskernes taushetsplikt. Prosjektet er godkjent av Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD). I samsvar med prosjektets etikk og krav til anonymisering utelater vi konkrete beskrivelser av steder, titler på kurs og forelesninger og gir fiktive navn til alle informanter.

Vi har i artikkelen analysert to case som fremkom i forskningsmaterialet. Det første caset er hentet fra et av intervjuene hvor informanten Helga, en student ute i praksis, fortalte om arbeidet sitt i en ungdomsklubb. Det andre caset analyserer et observert rollespill benyttet i undervisningen som del av en praktisk øvelse. Rollespillet dreide seg om et møte mellom en sosialarbeider og en minoritetsetnisk bruker. Etter rollespillet ble studentene intervjuet om hvordan de fortolket det som hadde utspilt seg.

Begge casene er eksemplariske på den måten at de tydelig viser det som er mer allmenne funn i forskningsmaterialet. Begge egner seg derfor godt til å demonstrere det som er artikkelens hovedanliggende, nemlig å vise hvordan forståelser eller bilder av minoritetsetniske menn kan forhandles, stabiliseres, destabiliseres og eventuelt endres i samhandlingssituasjoner i sosialt arbeid. Casene viser også godt hvordan studenter og lærere seg i mellom og i samtaler med intervjueren benytter de tilgjengelige diskursive ressurser til å skape mer og mindre samforente bilder av hvem og hvordan brukeren «er». Med tilgjengelige diskursive ressurser sikter vi her til blandingen av profesjonelle innganger til brukerrelasjonen og det mer allmenne meningsunivers om kjønnslikestilling og maskulinitet i samfunnet. I en hver undervisningssituasjon vil begge disse typer ressurser være potensielt til stede, men uten at de nødvendigvis benyttes i den pågående meningsskapingen. Hvilke ressurser eller bilder som settes sammen til hva, vil påvirkes av konteksten og avgjøres av deltakerne (Jørgensen & Phillips, 1999).

En utfordring for sosialt arbeid med vekt på flerkulturalitet er som nevnt å gi praktisk hjelp som også er verdighetskapende (Ylvisaker, 2004). Hjelpen skal inngå som ressurs i en prosess fram mot å bli fullverdige samfunnsmedlemmer. I det første caset forsøker en student ute i praksis å hjelpe en ung mann med å endre noen væremåter og forståelser som ikke passer i en norsk samfunnskontekst. Målet er dels å bidra til at den unge mannen skal få mer ut av skolegangen, dels å bli mer anerkjent (og bedre likt?) av de andre medlemmene i den ungdomsklubben de alle tilhører. Det andre caset er en klasseromsøvelse (rollespill og studentenes analyse av dette) der studentene trener på hvordan de kan hjelpe en flyktning med å løse problemer i forhold til husvære og alt i alt komme i orden i sitt nye hjemland. Hvilke konstruksjoner av maskulinitet gjøres i disse møtene?

Analyseverktøy

Artikkelens viktigste analyseverktøy er den kritiske diskursanalysens antakelser om at tekst og tale blir til og henger fast i den «spindellev av mening» som samfunnet produserer og som gjør våre utsagn (tekst, tale) mulige og forståelige ved at de settes inn i en allerede eksisterende meningssammenheng (Fairclough & Wodak, 1997; Schaanning, 1997:184; Wetherell, Taylor & Yates, 2001a og b). I analysen forstår vi studentenes refleksjoner rundt det å gi hjelp som samtidig ivaretar brukernes verdighet som en «tekst» i diskursanalytisk forstand. Når det konkret er en mannlig innvandrers verdighet i møte med sosialarbeideren som det reflekteres rundt, er den veven av mening som «teksten» går inn i, vevd dels av de allerede eksisterende og mer og mindre framherskende forestillinger om, og idealer for

maskulinitet, dels av profesjonens ideer om hva verdig hjelp er og hvordan den kan gjøres. Det er snakk om empati og respekt for det enkelte individet. Hvordan anvender studentene de ulike diskursive ressurser de har til rådighet? Blir det produsert «nye» eller «gamle» bilder av maskulinitet og «nye» eller «gamle» ideer om sosial inkludering gjennom møtene med brukerne? Påvirker og eventuelt hvordan påvirker de gjeldende forståelsesformer og de bildene som produseres de praksiser som sosialarbeidere står i og studentene tenker seg inn i?

For å undersøke slike spørsmål anvender vi teorier om interseksjonalitet. Ifølge slik teori vil prosesser både for sosial utenforskapning (marginalisering) og for inkludering handle om samvirkende maktdimensjoner av typen klasse, kjønn, etnisitet/«rase» med mer samt av andre, mer lokalt bestemte kategorier (som bruker, student etc.) (Gullikstad, 2013; Staunæs 2003). Siden vi ønsker en mest mulig åpen utforskning av hvordan ulike kategorier og meningsrammer virker sammen, anvender vi en såkalt intrakategorisk forståelse av interseksjonalitet (McCall, 2005). Det betyr at vi forstår individer som kontinuerlig «skapt» gjennom de konkrete situasjoner og sammenhenger de til en hver tid befinner seg i (Berg, Flemmen & Gullikstad 2010). Individer posisjoneres gjennom tekst, tale og handling.

I stedet for å lete etter eksempler på dobbelt diskriminering (på grunnlag av maktdimensjonene kjønn og etnisitet), er vårt utgangspunkt at det i de aktuelle møtene like godt kan skapes bilder av verdige og respektable individer. Så ser vi samtidig etter hvordan forståelser av kjønn og etnisitet håndteres og «intra-agerer» (Lykke, 2005:8) i denne posisjoneringen.

Gradsforskjell eller vesensforskjell? Innvandrermaskulinitet og forskjellsproduksjon

I dette caset er informanten en student, Helga. Hun nærmer seg slutten av sitt studium og har nettopp vært i praksis. Der arbeidet hun med ungdommer i en flerkulturell ungdomsklubb: «...så det var mange ulike nasjonaliteter der. Noen var europeere, andre var fra Asia og noen var fra Sør-Amerika». Helga forstod sin oppgave som sosialarbeider i denne klubben som å være «en mediator» som skulle bidra til å skape en god og konstruktiv atmosfære. Hun ønsket å «ta vare på dem alle sammen». I intervjuet fortalte Helga om sin erfaring med å sette i gang og lede en diskusjon om et «vanskelig» tema, nemlig om kjønnslikestilling. Ifølge Helga hadde det oppstått konflikter og misforståelser på grunn av en av de unge mennenes negative holdninger til slik likestilling. Den unge mannen, Ahmed, som var fra «et sted i Afrika» «...syns det var latterlig å mene at en mann og en kvinne skulle være likestilte når mannen på en måte hadde autoriteten over en kvinne». I forsøkene på å få til et ikke-diskriminerende og

inkluderende sosialt arbeid i klubben, valgte Helga å «ikke beskyldte ham for noe», men i stedet forsøke å «tolerere at han var annerledes». I stedet for å kritisere Ahmed, forsvarte hun og noen andre jenter i klubben ham. Som resultat av dette, begynte Ahmed å vise bedre oppførsel. Han ble i mindre grad et forstyrrende element og begynte å «høre etter». I forhold til denne unge mannen klarte altså Helga å operasjonalisere sosialt arbeids verdier om ikke-diskriminering, inkludering og respekt.

Samtidig som Ahmed respekteres og inkluderes i ungdomsklubben blir han også konstruert som et naturlig mål for kritikk og eksklusjon. Helgas intensjon om å tolerere Ahmeds annerledeshet innebærer et signal om en type vennligsinnet erkjennelse av avstand eller forskjell. Intensjonen om toleranse overfor representanter for en minoritet er grunnleggende forankret i en oppfatning om forskjell mellom «oss» og «dem». Toleransen manifesteres når forskjeller blir forstått som så vesentlige eller avgjørende at de kan vekke avvisning eller fiendtlighet (Brown, 2006; Gressgård & Jacobsen, 2008). Ahmed – den negativt fremmede «andre» - treer i Helgas fortelling fram ved hjelp av diskurser om kjønnslikestilling.

Ifølge intervjuet er det Ahmeds italesettinger av likestilling som framstår som den viktigste grunnen til at Helga og andre unge mennesker i klubben posisjonerer ham som negativt annerledes. Samtidig er det bare Ahmeds syn på kjønnslikestilling som blir framhevet, diskutert og kritisert av klubbens medlemmer, til tross for at etnisk norske gutter, ifølge Helga, støtter Ahmed «litt» og «noen ganger». De norske guttenes holdninger til likestilling blir imidlertid ikke løftet fram eller gjort til et tema for diskusjon i klubben. Posisjoneringen av Ahmed som «den andre» blir derfor særlig tydelig i møte med «våre» holdninger. Her er det minst to ting å merke seg. For det første Helgas forståelse av maskulinitet(er) som kulturelt forankret både for Ahmeds og de norske guttenes del. I prinsippet kan dermed maskuliniteter bevege seg fra tradisjonelle til mer progressive, «moderne» typer selvframføringer (og omvendt). For det andre vil vi påpeke at i snakket om likestilling er det noen måter å operasjonalisere kjønnsforholdet på som vekker diskusjon mens andre knapt blir registrert. En forståelse av forholdet mellom kjønn som ligner *litt* på den som Ahmed tolkes å ha, vekker ikke oppstyr. Slike måter å gjøre og snakke om kjønn på er per i dag vanlig og rommes innenfor betegnelsen kjønnslikestilt. Dette demonstrerer et av den kritiske diskursanalysens teoretiske poeng (Wetherell, Taylor Yates, 2001b): Utsagn som snakkes inn i et felt av eksisterende utsagn med tilsvarende valør, kan passere uoppdaget enten de er dekkende for saksforholdet eller ikke. Som Helga i samsvar med dette påpeker, er det for eksempel fortsatt uvanlig at kvinnen i en familie har en «bedre» jobb enn sin ektemann: «Hvis

for eksempel kvinnen i familien har en lederposisjon og mannen ikke har det, så kan det bli en dynamikk der som på en måte ikke er helt vanlig i Norge foreløpig».

Det er selvsagt en påtakelig *avstand* mellom det likestillingskurret som Helga påpeker her og de mer misogyne eller kvinnefiendtlige holdninger som de Ahmed tillegges. Vårt poeng er at denne avstanden brukes til en bestemt type forskjellsskaping. Den spesifikke posisjonen som «den andre» blir skapt i gapet mellom usynliggjøringen av tendensen til ulikestilling i «det norske» og insisteringen på ulikestilling som definerende for en Ahmeds maskulinitet. Og det er selvfølgeliggjøringen av at litt misogyni noen ganger er det samme som å være kjønnslikestilt som gjør dette mulig. Det gapet som på denne måten blir etablert, legitimerer en *dikotomisering* av «dem» og «oss» som, hvis man ser nøyere etter, ligner mer på en gradforskjell.

Diskurser om kjønnslikestilling etablerer grenser mellom «dem» og «oss» (de los Reyes & Mulinari 2005). Diskursene bidrar til å skape og opprettholde forestillingen om klare og entydige kulturelle skillelinjer. Ulike former for dikotomiseringer inngår i disse prosessene.

Det er også et poeng at «de andres» gjøringer av kjønn tolkes som signaler om moralske og personlige feil. Bildet av Ahmed tegnes for eksempel uten henvisning til eventuelle positive verdier han måtte ha artikulert. Som Jensen (2009) peker på, så ligger det i andregjørende prosesser at det verken er et fokus på eller noen interesse for «de andres» annerledeshet. Den fører ikke til fascinasjon og den utforskes ikke. «Det/de andre» blir i stedet raskt posisjonert som mindre verd og mindre viktige. Slike posisjoneringer bidrar samtidig til å rettferdiggjøre oppfatningen av oss selv som i en annen divisjon og mer avanserte enn dem.

Helga – Ahmed-caset aktualiserer Østbys forslag (2008) om å anvende andre referanserammer enn kultur for fortolkning av forholdet mellom majoritet og minoritet i utdanning til sosialt arbeid. Helga anvender denne referanserammen. Vi har vist et problem med dette. Her består det dels i at oppfatningen om dikotome forskjeller blir bestyrket og legitimert, dels i at blikket bare vendes mot «de andre». Sosialarbeidere har definisjonsmakt og hvordan så vel «minoritetsetnisk bruker» som «norsk» blir forstått, har nødvendigvis konsekvenser for brukerrelasjoner og tiltak.

Om å hjelpe Hussein: motsetningsfylte tolkninger av en flyktning

Også dette caset dreier seg om posisjoneringer av minoritetsetniske menn. Feltarbeidet foregår i et klasserom og studentene skal øve på produktiv kommunikasjon og samhandling

med en flyktning. Sosialt arbeid dreier seg i stor grad om å lære å forholde seg til humanistiske grunnverdier og respekt for enkeltindivider (Levin 2004, Otterstad 2008). Studentene har lært om hvordan man kan kommunisere på måter som ikke virker nedvurderende, men formidler aksept. De har blant annet hørt at en av sosialarbeiderens oppgaver er å få brukeren til å oppleve seg som et selvstendig og unikt individ som fortjener respekt (Heydt & Sherman 2005:27). De har arbeidet med temaer som å ta vare på brukernes følelser, på ikke å undergrave deres selvrespekt og på å yte verdiggjørende hjelp (Shulman, 2008). I samsvar med sosialt arbeids teorier har undervisningen lagt vekt på den usikkerhet og det ubehag velferdsstatens brukere kan erfare i møtene med representanter for maktapparatet (Østby, 2008).

Caset er et rollespill og diskusjonen som utspiller seg i forbindelse med dette. Rollespillet handler om en situasjon der de som sosialarbeidere har et møte med en mannlig flyktning, Hussein, fra Afghanistan. Det de vet om Hussein er at han er i 30-årene og at han har hatt opphold i flere land før han kom til Norge. Videre vet de at Hussein har fått oppholdstillatelse i Norge og at han har kone og seks barn som han ønsker å søke familiegjensforent. Nå holder han på å flytte fra et asylmottak til egen leilighet. Han har i den forbindelse fått vedtak om økonomisk støtte til innkjøp av hvitevarer som kjøleskap, komfyr etc. Sosialarbeiderens oppgave er å hjelpe Hussein med innkjøpene og sikre at støtten blir brukt på en forsvarlig og god måte.

Læreren har spilt inn en del mulige problemer og utfordringer som kan oppstå i et møte som det foran skisserte, men ikke sagt alt. I dette konkrete tilfellet vet for eksempel ikke sosialarbeideren at Hussein har planer om å kjøpe brukte hvitevarer for å kunne sende en del av den økonomiske støtten til sin familie. Kanskje blir samtalen med sosialarbeideren preget av dette. Hussein oppfører seg i hvert fall ikke slik man kunne vente. Han møter blant annet flere av sosialarbeiderens utspill med taushet. Læreren forteller:

Hussein kommer til møtet som avtalt. Etter at dere har hilst på hverandre, åpner du samtalen med å spørre om han ikke ser fram til å flytte ut av asylmottaket. Hussein nikker til svar. Du fortsetter og sier at du nå vil snakke med ham om hvordan du kan hjelpe ham med innkjøpene av hvitevarer. Du informerer også om at reglene for innkjøp av slike varer er bestemt av det offentlige. Hussein er taus og du noterer deg at du ikke oppnår den kontakten og tilliten som du hadde håpet på.

Studentene blir så oppfordret til å diskutere dette forløpet. De skal særlig tolke Husseins taushet og øvrige væremåte og blir bedt spesielt om å tenke på hvilke følelser han kan ha. Når vi i det følgende tolker studentenes kommentarer, har vi oppmerksomheten rettet mot de diskursive ressurser som blir aktivert. Vi ser særlig på hvordan sosialt arbeids idealer for profesjonsutøvelse, inkludert ambisjonene om vekt på emosjoner, blir aktivert og relatert til forestillinger om innvandrermaskulinitet.

Slik vi ser det, kunne tolkninger av Husseins taushet innebære at for eksempel følelser av skam eller usikkerhet og forvirring ble løftet fram. Man kunne forstå ham som usikker på om det ville være mulig for ham å sende de pengene han hadde planlagt hjem til familien sin. Problematikken tilbakeføring av midler til opprinnelseslandet er et omstridt tema. Konflikter i opprinnelseslandene medfører et økende behov for å gjøre overføringer samtidig som at den politiske oppmerksomheten i mottakerland som Norge ikke er spesielt rettet mot de strukturelle problemene ved flyktningers overføringer, men heller mot kulturelle praksiser, religion og uformelle nettverk (Carling, Erdal & Horst, 2012; Erdal 2012). Andre mulige forklaringer på tausheten kunne være manglende språkferdigheter. Oppgaven læreren hadde introdusert var jo å tolke Husseins følelser i lys av misforholdet mellom sosialarbeiderens mandat og de faktiske problemer migranten sto overfor. Hvordan anvendte studentene sin profesjonelle kunnskap i et tverrkulturelt brukermøte preget av denne type kompleksitet?

Kjønnede klisjeer eller upartiske holdninger til brukeren?

Den følgende sekvensen er et eksempel på hvordan studentene tolket Husseins emosjonelle tilstand:

Lars: Aggressiv?

Lærer: Det kan være aggressivitet. Åpent aggressiv, tenker du? Ja.

Lars: Ja, men litt slik som dette (viser).

Lærer: Blikket. Armer i kors over brystet. Vel, bra. (...).

Mette: Arroganse.

Lærer: hva gjør en person når han er arrogant? Ser bort, ja. (...).

Lærer: (...) Andre ting som dere har tenkt på?

Studentene mente altså at det kunne ligge aggresjon eller en opplevelse av overlegenhet eller arroganse bak Husseins taushet og at de korslagte armene kunne være et uttrykk for motvilje mot å snakke med sosialarbeideren. Hvorfor valgte studentene karakteristikker som beskriver Hussein som en dominerende og ubehagelig person i stedet for å løfte fram forvirring, forsvar eller usikkerhet? En nærmere analyse viser at de bildene studentene tegnet er kjønnnet. Studentene trakk på utbredte forestillinger og karakteristikker av mannlige migranter som patriarkalske, som avvisende og negative til kvinner i posisjoner med makt og myndighet (Gullikstad, 2010; Lopez 2007). Som Keskinen (2009) peker på så assosieres minoritetsetniske menn i vestlige samfunn først og fremst med patriarkalske trekk og voldelige væremåter.

Forestillinger om migrerte menn basert på bilder av en negativt ladet maskulinitet, synes å hindre studentene i å oppfatte rollefiguren Hussein som et individ med en kompleks psykologi. Studentene tolket ikke følelsene hans som et resultat av at han og sosialarbeideren hadde uforenelige ønsker og mål, eventuelt som et resultat av statusforskjellene mellom dem. I stedet kom de fram til at Husseins taushet var et uttrykk for arroganse og uvilje mot å ta i mot hjelp. Slike tolkninger kan også være inspirert av andre, vanlige forestillinger om maskulinitet, nemlig om menn som stolte og selvhjulpne. Karakteristikker som dette kan i sin tur komplettere eller fylle ut den stereotype antakelsen om hypermaskulinitet.

En av studentene som ble intervjuet etter rollespillet kommenterte medstudentenes tolkninger på denne måten:

I eksemplet så ble det sagt at han var taus. Men det kunne vært fordi han ikke kunne snakke språket. Man kunne også tolket det som at han var veldig glad for å få hjelp, hvis man hadde villet det. Ja Men alle mente at han ikke ville ha hjelp. At det var grunnen til at han var taus. Jeg tror alle gruppene så det på den måten.

Den populariserte diskursen om minoritetsetniske menns maskulinitet synes i dette caset å slå beina vekk under profesjonens idealer om verdiggjørende hjelp. Den hindrer studentene i å få øye på et mulig motsetningsforhold mellom sosialarbeiderens formelle mandat og de reelle behov som kan prege migranten.

Det ligger en politisk problematikk implisitt i rollespillet som kunne vært reist og drøftet, nemlig den om global ulikhet og økonomiske problemer som flyktninger fra fattige land opplever. Men det skjer ikke. I stedet støtter de fleste studentene, uten protester eller

refleksjoner, opp under retningslinjene for hvordan sosial hjelp skal gis til flyktninger. I rollespillet, der studentene har alle rollene, prøvde de å overtale Hussein til å kjøpe nye hvitevarer i den nærmeste butikken.

Vår konklusjon så langt er at diskurser eller forestillinger om migrerte menns maskulinitet åpenbart kan ha negativ effekt på evnen til å utføre godt, profesjonelt sosialt arbeid. I rollespillet og diskusjonene om dette syntes slike diskurser å stenge for en rekke mulige og rimelige tolkninger eller nyanseringer av brukerens behov. Men kan, eventuelt under hvilke omstendigheter kan, studenter få øye på andre bilder av Hussein og vil de da utvise andre holdninger til denne rollefiguren? Fins det tolkninger eller representasjoner av maskulinitet som kan virke sammen med profesjonens definisjoner av god hjelp?

Den omsorgsfulle far og alternative tolkninger av Husseins taushet

Noen av studentene kom opp med alternative tolkninger som framstiller Hussein i et annet lys slik som i Aishas utsagn:

Hussein følte seg ikke trygg (på) at sosialarbeideren ville hjelpe ham. Hussein skulle flytte fra asylmottaket ... han er bekymret for familien sin som er i Afghanistan. Så hvis sosialarbeideren vil forstå Husseins følelser så kan han ikke snakke om hvitevarer, som er det sosialarbeideren vil hjelpe Hussein med. Nå har han begynt å tenke: kanskje det er nå det er riktig tid for at familien min kan komme og bo sammen med meg her i Norge. Men det er ikke det sosialarbeideren vil hjelpe ham med.

Ved å anvende diskursen om en moderne, omsorgsfull maskulinitet blir det mulig for denne studenten å fjerne merkelapper som «aggressiv» og «ubehagelig» fra Hussein. Med diskursanalysens språkbruk kan man si at hun introduserer en ny versjon av den sosialt skapte sannheten om Hussein og at det blir mulig fordi hun rammer sin representasjon inn i en av vår tids mest anerkjente fortellinger om maskulinitet (Wetherell, Taylor, Yates 2001a:17). Nå framstår han som en omsorgsfull far som har kommet til Norge for å sørge for en familie som har måttet bli igjen i opprinnelseslandet. Ved også å anvende assosiasjoner til migrasjon, kan studenten tolke Husseins taushet som et tegn på usikkerhet som kan handle om en opplevelse av hjelpeløshet som kanskje forsterkes når han blir klar over at sosialarbeideren ikke kan hjelpe ham med hans viktigste problem, som er familiegjennomføring og et bedre liv for ham og familien.

Med denne nye tolkningen av Hussein framstår han med en transnasjonal identitet i dialogen mellom læreren og Aisha:

Lærer: Så, Hussein er altså flyktning. Han har vært, han er i en migrasjonsprosess. Han tilhører en gruppe som er del av et transnasjonalt nettverk. Dette er et nytt begrep. Hva tenker dere på når jeg sier transnasjonalt nettverk?

Aisha: Nettverk som går på tvers av ulike lands grenser.

Lærer: Nettverk over grensene, ja. Og hva betyr det? Han, Hussein kommer fra Afghanistan. Han kom hit alene. Han har familie der, som han forlot. Det transnasjonale nettverket er spredt utover. De er ikke bare i Norge (...) de kan være overalt. Så når vi har den kunnskapen om en gruppe.... Det kan helt sikkert være viktig for å forstå de problemer og ressurser de bringer med seg.

Hussein blir altså nå forstått som en kilde til ny kunnskap i stedet for en vanskelig migrant som ikke er villig til å motta hjelp. Ved hjelp av andre, tilgjengelige forestillinger om maskulinitet har studentene produsert et nytt og mer positivt bilde. Dette bildet har konteksttypiske særtrekk, men er heteronormativt og ligner på denne og andre måter på de i Norge mest aksepterte fortellingene om familien. Bildet balanserer dermed mellom det ukjente – en familie hvis medlemmer «kan være overalt» - og det velkjente og aksepterte. Man kan si at det i denne konstruksjonen foregår en diskursiv assimilering av figuren Hussein som nå trer fram som representant for den moderne, omsorgsfulle maskuliniteten og som i denne utgaven evner å vekke studentenes empati. Diskurser eller forestillinger om maskulinitet arbeider nå på lag med profesjonens diskurser for hjelp med positivt fortegn. Fokuset på hjelp og på hva det skal innebære å hjelpe en person kan med dette forsterkes ved hjelp av forestillinger om en maskulinitet som verdsettes høyt i dagens Norge. Det er introdusert et nytt bud på virkelighetsforståelsen som får studentene til å se bort fra populariserte og utbredte forestillinger om innvandrer menn som hypermaskuline i sine tolkninger av Hussein. Kjønn er ikke lenger en markør for negativ forskjell mellom ham og etnisk norske menn og en grunn til diskriminering, men har blitt en grunn til positive vurderinger og oppfatninger om migrerte menn. Da kan det samtidig også bli lettere og mer nærliggende å oppdage de virkelige behovene som denne tenkte Hussein har. I løpet av rollespillet ble etterhvert transnasjonal solidaritet og rettferdighet et tilbakevendende tema i studentenes diskusjoner. Dette kan forstås som en ny, produktiv diskurs som rekker ut over de opprinnelige temaene om sosialt arbeid og empati.

Studentenes nye måte å tenke på viser at det er rom for refleksjon og forhandlinger om hvordan de skal innholdsutfylle en minoritetsetnisk maskulinitet. Spesielt i den andre fortellingen om figuren Hussein skrives det fram en mann som vil ta ansvar for sin familie. Til tross for forskjellene mellom nordiske idealer om en kjønnslikestilt maskulinitet og bildet som ble tegnet av Hussein som far, er det også et slektskap mellom de to versjonene. Begge faller per i dag inn under overskriften akseptert, kjønnet atferd. Begge disse måtene å «gjøre» maskulinitet på kan leses som en type humanitet og som uttrykk for moralske kvaliteter med vekt på omsorg for andre. Bildet av migranten avviker fra det nordiske, moderne idealet for maskulinitet, men kan likevel ses som å dele noen av den likestillingsorienterte maskulinitetens verdier.

Interessant nok finner vi ikke forskjeller mellom de tolkningsrammer kvinnelige og mannlige studenter anvender i rollespillet og analysen av dette. Fram til Aisha melder seg på, taler det norske «vi» med én stemme. Det er altså etnisk bakgrunn, ikke kjønn som gjør en forskjell hvilket understreker Salimis (2013) implisitte kritikk i innledningen til denne artikkelen: Innvandrere kommer selv sjelden til orde. I stedet snakker majoriteten *for* dem ut fra sine fortolkninger. I sin tur viser dette hvor viktig det er at sosialt arbeid i økende grad har åpnet utdanningen for minoritetsetniske studenter.

Avslutning

De to casene vi har presentert har noen felles trekk. Vi har vist hvordan Helgas operasjonalisering av sosial inkludering kom til å ha en nisse med på lasset i form av kulturforklaringer og vi har vist at forståelser av kjønn og kjønnslikestilling var kjernen i disse. Ahmeds maskulinitet ble posisjonert som *vesensforskjellig* fra den etnisk norske maskuliniteten. Denne posisjonen begrunnet strategiene for sosial inkludering. De framherskende diskurser om kulturelt betinget, grunnleggende forskjell mellom maskuliniteter var samtidig både utgangspunkt for Helgas fortelling og ble ytterligere støttet gjennom denne. I rollespillet om Hussein er det flere ting som skjer. I den første scenen foregår det en stereotypisering av minoritetsetnisk maskulinitet. Også her fungerer de stereotype diskurser både som utgangspunkt og tolkningsramme og blir i en samtidig bevegelse bekreftet. Forestillingen om en maskulinitet preget av arroganse og aggressivitet syntes i tillegg å stå i veien for en dypere innlevelse i Husseins situasjon. Fordi det ikke blir noe fokus på selve stereotypiseringen i forbindelse med rollespillet, skjer det kanskje heller ikke noe med studentenes selvinnsikt? Sekvensen *kunne* vært brukt til å påpeke den framherskende tendensen til stereotypisering av «de andre» og diskutere mulige effekter av dette i sosialt

arbeid. I stedet får studentene anledning til å samle seg om en forståelse av minoritetsetniske menns maskulinitet som negativt annerledes. I den andre scenen ser vi imidlertid et brudd. Her åpner italesettingen av Hussein som omsorgsfull far for å se likheter og glidende overganger i og mellom maskuliniteter. Ved hjelp av dette bildet åpnes det for å *anerkjenne* ulikhet i stedet for å kjenne på stereotypier og dikotomi. Budskapet er nå at det fins flere versjoner av maskulinitet som kan være positive. Den diskursive konstruksjonen av Hussein som med dette trer fram, destabiliserer for et øyeblikk de kolonialiserende diskurser der «de» gis rollen som vårt negative speilbilde (Said, 2004).

Å introdusere positive, etiske kvaliteter som del av det å være en (minoritetsetnisk) mann, slik vi har sett i rollespillet om Hussein, synes å fungere som et viktig utgangspunkt å utøve sosialt arbeids verdier om empati og respekt på. Åpninger for ulike forståelser og tolkninger av maskulinitet og for hvordan maskulinitet (og femininitet) «bør» «gjøres», synes å spille på lag med anstrengelsene for å få til verdighetsskapende, ikke-diskriminerende sosialt arbeid.

Begge casene gir eksempler på kulturalisering, altså majoritetens tendens til å forstå og forklare forskjell primært med henvisning til kultur. I begge ser vi også at kulturaliseringen har antakelser om grunnleggende forskjeller på kjønnsområdet, som omdreiningspunkt. I artikkelen har vi både vist hvordan dette kan foregå i sosialt arbeids sammenheng og hvordan kulturalisering kan destabiliseres. Vi har med Jensen (2009) nevnt at destabilisering også kan skje dersom mer fascinasjon og mindre tatt-for-gitt-het legges for dagen om «de andres» annerledeshet. Med dette er vi tilbake til Østby (2008) og de forståelsesrammer studenter bør lære å kjenne gjennom sin utdanning. Realiseringen av et inkluderende samfunn kan kanskje komme nærmere dersom majoriteten - som sitter på så vel den strukturelle og økonomiske som diskursive makten – øker innsikten i sin egen diskursproduksjon. Her har profesjonsutøvere og utdanningen av disse viktige oppgaver og muligheter.

Litteraturliste

AID. (2007a). Handlingsplan mot fattigdom. Vedlegg til *St.prp.nr.1 (2006-2007) Statsbudsjettet 2007*. Oslo: Arbeids-og inkluderingsdepartementet.

AID. (2007b). Handlingsplan for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen og mål for inkludering. Vedlegg til *St.prp.nr.1 (2006-2007) Statsbudsjettet 2007*. Oslo: Arbeids-og inkluderingsdepartementet.

Annfelt, Trine. (2011). Om ”oss” som likestilt. *Tidsskrift for kulturforskning* 10(1):35-50.

- Berg, Anne-Jorunn; Flemmen, Anne Britt & Gullikstad, Berit (Red). (2010). *Likestilte norskheter. Om kjønn og etnisitet*. Trondheim: Tapir Akademisk forlag.
- Brandth, Berit & Kvande, Elin. (2003). *Fleksible fedre. Maskulinitet, arbeid, velferdsstat*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Brown, Wendy. (2006). *Regulating Aversion: Tolerance in the Age of Identity and Empire*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Bø, Bente Puntervold. (2011). *Multikulturell teori og flerkulturelle praksiser. Artikler om norsk minoritetspolitikk*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Carbin, Maria (2005). Att visualisera den jämställda nationen - artikuleringer av kön/ras/etnicitet och klass i svenska regeringens export av jämställdhet. *Arbetets museum*. Norrköping: Arbetets Museum
- Carling, Jørgen; Erdal, Marta B. & Horst, Cindy. (2012). How does conflict in migrants' country of origin affect remittance-sending? Financial priorities and transnational obligations among Somalis and Pakistanis in Norway. *International Migration Review* 46(2): 283-309.
- de los Reyes, Paulina og Mulinari, Diana (2005). *Interseksjonalitet - Kritiska reflektioner över (o)jämlighetens landskap*. Lund: Liber AB
- Erdal, Marta Bivand. 2012. *Transnational ties and belonging: remittances from Pakistani migrants in Norway*. Ph.d. avhandling. Samfunnsvitenskapelig fakultet. Oslo: Universitetet I Oslo.
- Fairclough, Norman & Wodak, Ruth. (1997). Critical Discourse Analysis. I Van Dijk, Teun (Red). *Discourse as Social Interaction. Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction*. Vol. 2. London: Sage.
- Foucault, Michel. (1995). *Seksualitetens historie. Viten til vilje*. Gjøvik: Exil.
- Ghosh, Flora. (2007). Magt og interseksjonalitet i sosialt arbeid. *Nordisk sosialt arbeid* (4): 320-332.
- Gottzén, Lucas & Jonsson, Rickard. (2012). *Andra män: maskulinitet, normskapande och jämställdhet*. Malmö: Gleerups.
- Gressgård, Randi & Jacobsen, Christine M. (2008). Krevende toleranse: Islam og homoseksualitet. *Tidsskrift for kjønnsforskning* 32(2): 22-39.
- Gullestad, Marianne. (2002). *Det norske sett med nye øyne*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gullikstad, Berit. (2010). Når likestilling blir ulikhet. Interseksjonalitet i arbeidslivet. I Berg, Anne-Jorunn; Flemmen, Anne Britt og Gullikstad, Berit (Red) (2010). *Likestilte norskheter. Om kjønn og etnisitet*. Trondheim: Tapir Akademisk forlag.
- Gullikstad, Berit. (2013). Interseksjonalitet – et fruktbart begrep. *Tidsskrift for kjønnsforskning* 37(1): 68-75.
- Hearn, Jeff. (2012). Hegemonic masculinity and beyond: 40 years of research in Sweden. *Men and Masculinities* 15(1): 31-55.

Heydt, Margo J. & Sherman, Nancy. (2005). Conscious Use of Self: Tuning the Instrument of Social Work with Cultural Competence. *The Journal of Baccalaureate Social Work* 10(2): 25-40.

Hoel, Anette (2013). Fedrekvoten i et kulturelt komplekst Norge. I Brandth, Berit & Kvande, Elin (Red) *Fedrekvoten og den farsvennlige velferdsstatenn*. Oslo: Universitetsforlaget

Holter, Øystein Gullvåg & Aarseth, Helene. (1993). *Menns livssammenheng*. Oslo: Gyldendal.

Jensen, Sune Qvotrup (2009). Preliminary notes on othering and agency – Marginalized young ethnic minority men negotiating identity in the terrain of otherness. Working paper presented at Castor Seminar Løgstør 13-14 May.

http://www.soc.aau.dk/fileadmin/user_upload/CASTOR/Arbejdsrapporter/Arbpapir-27.pdf

Jensen, Sune Qvotrup. (2010). Masculinity at the margins – othering, marginality and resistance among young marginalized ethnic minority men. *NORMA* (1): 6-22.

Johansson, Thomas. (1998). Pappor och deras pappor. In Ekenstam, Claes et al. (Red) *Rädd at falla*. Stockholm: Gidluns Förlag.

Jørgensen, Marianne Winther & Phillips, Louise. (1999). *Diskursanalyse som teori og praksis*. Roskilde: Roskilde universitetsforlag.

Keskinen, Suvi. (2009). Honour-Related Violence and Nordic Nation-Building. In Keskinen, Suvi; Tuori, Salla; Irni, Sari & Mulinari, Diana (Red) *Complying with Colonialism: Gender, Race and Ethnicity in the Nordic Region*. Aldershot: Ashgate.

Keskinen, Suvi; Tuori, Salla; Irni, Sari & Mulinari, Diana. (Red) (2009). *Complying with Colonialism: Gender, Race and Ethnicity in the Nordic Region*. Aldershot: Ashgate.

Leseth, Anne & Solbrække, Kari Nyheim. (Red) (2011). *Profesjon, kjønn og etnisitet*. Oslo: Cappelen Damm AS.

Levin, Irene. (2004). *Hva er sosialt arbeid?* Oslo: Universitetsforlaget

Lopez, Gro Slatnes. (2007). *Minoritetsperspektiver på norsk familievern: klienters erfaringer fra møtet med familievernkontoret*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.

Lykke, Nina. (2005). Nya perspektiv på interseksjonalitet. Problem och möjligheter. *Kvinnovetenskaplig tidskrift* (2-3):7-18.

Mattsson, Tina. (2010). *Interseksjonalitet i sosialt arbete: teori, refleksjon och praxis*. Malmö: Gleerups.

McCall, Leslie. (2005). The Complexity of Intersectionality. *Signs: Journal of Women's Studies*, 30(3): 1771-1802.

Melby, Kari; Ravn, Anne Birte & Wetterberg, Christina Carlsson. (Red) (2008). *Gender equality and welfare politics in Scandinavia. The limits of political ambition?* Bristol: The Polity Press.

- Mohanty, Chandra Talpade. (1988). "Under Western Eyes": Feminist Scholarship and Colonial Discourses. *Feminist Review* (30): 61-88.
- Otterstad, Ann Merete. (2008). Innledning. "Å skrive fram" profesjons- og mangfoldsdiskurser. I Otterstad, Ann Merete (Red.) *Profesjonsutøvelse og kulturelt mangfold: fra utsikt til innsikt*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Qureshi, Naushad A. (1997). Antirasistisk perspektiv på sosialt arbeid. *Embla* 2 (2):37-48.
- Qureshi, Naushad A. (2008). Beskrivelser av oppdragelse: utslag av definisjonsmakt og eurosentrisme? I Leseth, Anne and Solbrække, Kari Nyheim (Red) (2011). *Profesjon, kjønn og etnisitet*. Oslo: Cappelen Damm AS.
- Razack, Sherene H. (2008). *Casting out. The Eviction of Muslims from Western Law and Politics*. Toronto: University of Toronto Press.
- Rugkåsa, Marianne. (2011). Mellom omsorg og politikk: Profesjonsutøveres dilemma. I Leseth, Anne og Solbrække, Kari Nyheim (Red) *Profesjon, kjønn og etnisitet*. Oslo: Cappelen Damm AS.
- Said, Edward W. (2004). *Orientalismen: vestlige oppfatninger av Orienten*. Oslo: Cappelen.
- Salimi, Fakra. (2013). Minoritetskvinner ikke premissleverandører. I Bråten, Beret og Thun, Cecilie (Red.) *Krysningspunkter. Likestilling i et flerkulturelt Norge*. Oslo: Akademika forlag.
- Schaanning, Espen. (1997). *Vitenskap som skapt viten. Foucault og historisk praksis*. Oslo: Spartacus forlag.
- Shulman, Lawrence. (2008). *The skills of helping individuals, families, groups, and communities*. Belmont, California: Brooks/Cole.
- Staunæs, Dorthe. (2003). Where have all the subjects gone? Bringing together the concepts of intersectionality and subjectification. *NORA, Nordic Journal of Women's Studies* 10(2):101-110.
- Walle, Thomas. (2003). Utfordringer ved å studere men med innvandrerbakgrunn. Conference paper. In *Nordisk Ministerråd: Integration och jämställdhet i Norden*. Malmö 19-20 May.
- Wetherell, Margaret; Taylor, Stephanie & Yates, Simeon J. (a) (2001). *Discourse Theory and Practice*. London: Sage.
- Wetherell, Margaret; Taylor, Stephanie & Yates, Simeon J. (b) (2001). *Discourse as data: a guide for analysis*. London: Sage.
- Ylvisaker, Signe. (2004). *Når Omar, Sara og Samuel forteller: diskurs, ideologi og handling i møtet mellom sosialarbeidere og sosialklienter med ikke-vestlig familiebakgrunn*. Oslo: Høgskolen i Oslo.
- Østby, Lene. (2008). Rasisme eller kultur? Perspektiver i utdanning av sosialarbeidere i Norge og England. *Fontene forskning* (1):49-61.

SUMMARY

In this article gender equality as a value and a way of being is the starting point for a discussion on social work as an important institutional activity in the realization of an inclusive society. We analyze the work with minority ethnic men. The data is collected by means of interviewing and fieldwork conducted at two educational institutions in social work. In the article findings are specified by using two exemplary 'cases'. We show how discourses on social work values, gender equality and the ethnic minority men are woven together. Key findings are tendencies toward stereotyping and dichotomization between "them" and "us", but also alternative ways of thinking, which imply recognition of diversity. The findings we have made point to challenges and opportunities for an (even) more non-discriminatory social work.

Keywords: Social work, education, inclusion, masculinity, gender equality